KOCAELİ ANSİKLOPEDİSİ

CİLT 1

2023 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşleri
Dairesi Başkanlığı Yayınları No: 59

@ Copyright 2023 Kocaeli Metropolitan Municipality,
Department of Culture and Social No: 59

Bu kitabın her türlü basım, yayın ve telif hakları
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi
Başkanlığı'na aittir. Başkanlığın yazılı izni olmadan elektronik,
mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.
Para ile satılamaz.

All rights reserved. No part of this book may be printed,
reproduced or distributed by any electronic, optical, mechanical
or other means without the written permission of the Kocaeli
Metropolitan Municipality, Department of Culture and Social Affairs.

Tasarım ve Uygulama
Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş.

Baskı
Pelikan Basım Matbaa ve Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Kayaşehir Mah. Ulubatlı Hasan Cad. Blok 2H Kapı No: 19
34494 Başakşehir / İstanbul
Tel: (0212) 613 79 55
Sertifika No: 40619

ISBN: 978-605-72931-7-6
Takım ISBN: 978-605-72931-6-9

KOCAELİ ANSİKLOPEDİSİ

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Prof. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK
Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Prof. Dr. Levent ATALI

2023

Sahibi
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Adına
Doç. Dr. Tahir BÜYÜKAKIN

Genel Koordinatör
Balamir GÜNDOĞDU

Ansiklopedi Yürütme Kurulu
Prof. Dr. Haluk SELVİ
Prof. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK
Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Prof. Dr. Levent ATALI
Volkan ŞENEL
Raşit FİDAN
Hayriye SÖZER
Adil YILDIRIM

Sekreterya
Nesrin DURAN
Şükriye Göksu HÜLAGÜ

Ansiklopedide yer alan maddelerin bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bilim ve Danışma Kurulu
Prof. Dr. Azmi ÖZCAN
Prof. Dr. Feridun M. EMECEN
Prof. Dr. Gülfettin ÇELİK
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU
Prof. Dr. İdris BOSTAN
Prof. Dr. İlhan ŞAHİN
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU
Prof. Dr. Metin TUNCEL
Prof. Dr. Nermin ERSOY
Prof. Dr. Nevnihal ERDOĞAN
Prof. Dr. Numan AKDOĞAN
Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ
Doç. Dr. Gülşen ERDAL
Doç. Dr. Mustafa SARI
Doç. Dr. Şennur KAYA
Dr. Metin ŞENTÜRK
Erdoğan ÖZDEMİR
Feyzullah Yavuz ULUGÜN
Müzeyyen ÜNAL
Recep KANKAL

İçindekiler

TAKDİM • XIII
ÖN SÖZ • XV
3D YAZICI VE TASARIM MERKEZİ • 3
15 TEMMUZ DEMOKRASİ ŞEHİTLERİ ANIT PARKI • 4
27 MAYIS • 5
28 HAZİRAN İLKOKULU • 6
ABDULHALİM ARAS • 11
ABDULLAH KÖKTÜRK • 11
ABDULLAH KÖSEOĞLU • 12
ABDULLAH ŞERİF EFENDİ • 12
ABDULLAH ŞEVKET • 14
ABDURRAHMAN GAZİ • 14
ABDÜLAZİZ • 15
ABDÜLHAMİD II • 17
ABDÜLHAMİD II CAMİİ • 19
ABDÜLLATİF B. SADULLAH EL-KOCAVÎ EL-GEKBÛZEVÎ • 20
ABDÜLMECİD • 21
ABDÜSSELAM BEY • 23
ABDÜSSELAM BEY MAHALLESİ (KEMALPAŞA, TEPECİK) • 24
ABRAHAM MURADYAN VE İZMİT'TE MATBAACILIK • 25
ACISU PARKI • 27
ADALAR ÇARŞISI • 27
ADALET GAZETESİ • 28
ADEM ALİ SARIOĞLU • 28
ADEM GÜL • 29
ADİL ATAN • 30
ADLİYE SARAYI • 30
ADNAN DARENDELİLER • 32
ADNAN FİLİZ • 33
ADNAN SOFUOĞLU • 34
AFET VE ACİL DURUM İL MÜDÜRLÜĞÜ • 35
AFFAN YATMAN • 36
AGÂH EFENDİ • 37
AĞAÇAĞIL CAMİİ • 38
AHÎLİK • 40
AHMED HİLMİ EFENDİ • 41
AHMED MİDHAT EFENDİ • 42
AHMED NECATİ EFENDİ • 43
AHMED NEZİH GALİTEKİN • 44
AHMED AĞA NAMAZGÂHI • 45
ANZAVUR AHMET • 46
AHMET ARKAN • 49
AHMET AYHAN • 50
AHMET EDİP PAŞA • 51
AHMET FAİK ABASIYANIK • 52
AHMET FEVZİ BASIM • 54
AHMET FUAT ÇEVİREN • 55
AHMET GÜNEŞ • 56
AHMET HAKKI TURABİ • 57
AHMET HALUK DURSUN • 58
AHMET HAMDİ DEĞER • 59
AHMET HİKMET ÜÇIŞIK • 61
AHMET İHSAN TOKGÖZ • 62
AHMET KAYNAK • 63
AHMET MÜFİD SANER • 63
AHMET MÜMTAZ SAKA • 64
AHMET NECMETTİN AKTEN • 67
AHMET ÖZHAN / AHMET ŞÜKRÜ KADIÖZ • 67
AHMET PENBEGÜLLÜ • 68
AHMET RİFAT ÖZDEŞ • 70
AHMET SAKIZLI • 70
AHMET SIVACI • 72
AHMET SÜHEYL ÜNVER • 73
AHMET SÜREYYA SOFUOĞLU • 74
AHMET ŞÜKRÜ BAYINDIR • 75
AHMET ŞÜKRÜ OĞUZ • 76
AHMET TAŞÇI • 78
AHMET VEFİK PAŞA • 78
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER İL MÜDÜRLÜĞÜ • 80
AK ALİ EFENDİ EL-İZMÎDÎ • 81
AKÇA CAMİİ • 82
AKÇA KOCA • 83
AKÇA KOCA ANIT MEZARI • 85
AKÇAKOCA / DERE CAMİİ • 87
AKÇAKOCA MAHALLESİ • 88
AKÇAKOCA NESLİNİN EVKAFI (İLYAS BEY, KADI FAZLULLAH, KUTBÜDDİN ÇELEBİ, MUHYÜDDİN ÇELEBİ) • 90
AKÇAMESCİT MAHALLESİ • 92
AKÇARAY • 93
AKÇAT MEMBA SUYU • 95
AKİF TERZİOĞLU • 95
AKMEŞE • 96
AK YEŞİL SPOR KULÜBÜ • 97
ALAATTİN KURT • 98
ALACA MESCİD / GÜMÜŞLÜOĞLU CAMİİ • 98
ALİ AĞA ÇEŞMESİ • 99
ALİ ÇELİKİZ • 100
ALİ DİKMEN • 101
ALİ HAYDAR KONCA • 102
ALİ HAYDAR ÖZTALAY • 102
ALİ İMAMOĞLU • 104
ALİKAHYA SEMTİ • 104
ALİ KEMAL • 106
ALİ KOÇ DEMİRÖREN • 107
ALİ MEZAR SUYU • 108
ALİ NAMIK ŞENER • 109
ALİ PORTUK (ALİ PERTEK) • 110
ALİ RIZA SİRMEN • 111
ALİ SAİT AKBAYTOĞAN • 112
ALİ SEDAT PEK • 112
ALİ SUAT BEY • 113
ALİ SÜREYYA KALEMCİOĞLU • 114
ALİ ZÜHTÜ EFENDİ • 115

DELİ HALİT PAŞA VE KOCAELİ GRUP KUMANDANLIĞI • 386
DEMET AKALIN • 389
DEMETER KÜLTÜ • 390
DEMİRCİLER BELDESİ (DİLOVASI) HAMAMI • 391
DEMİRCİLER KONAĞI (DİLOVASI) • 392
DEMOKRAT İZMİT • 394
DEMOKRAT KOCAELİ • 394
DEMOKRAT UYAN • 395
DENİZCİLİK TARİHİ • 395
DENİZ HAMAMI • 398
DENİZ İNAN • 399
DENİZ KÖŞKÜ • 400
DENİZ TAŞIMACILIĞI • 400
DENİZ YARIŞLARI • 402
DEPREMLER • 404
DERBEND / KIZDERBENDİ MENZİLİ • 407
DERİNCE • 407
DERİNCE BELEDİYESİ • 412
DERİNCE GAR (DEMİRYOLU) OTELİ • 414
DERİNCE MARANGOZHANESİ • 415
DERİNCE MEDYASI • 416
DERİNCE TRAVERS ENJEKTE FABRİKASI • 418
DERİNCE TREN GARI • 420
DEVLET MALZEME OFİSİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ • 421
DEVLET SU İŞLERİ (DSİ) • 422
DİLDERESİ • 424
DİLİSKELESİ • 424
DİL İSKELESİ KALESİ • 425
DİL İSKELESİ KÖPRÜSÜ • 426
DİLİSKELESİ MENZİLİ • 427
DİL İSKELESİ TARİHİ YAPILARI • 428
DİLOVASI • 429
DİLOVASI BELEDİYESİ • 434
DİLOVASI CAMİLERİ • 435
DİLOVASI ÇEŞMELERİ • 438
DİLOVASI MEDYASI • 440
DİLOVASI MEZARLIKLARI (TÜRBELER, YATIRLAR) • 441
DİNİ YÜKSEK İHTİSAS MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ • 443
DİOCLETİANUS VE SARAYI • 444
DOĞAN DURU • 446
DOĞA KORUMA VE MİLLİ PARKLAR KOCAELİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ • 447
DOĞA SPORLARI • 448
DOĞU MARMARA AVRUPA BİRLİĞİ İŞ GELİŞTİRME MERKEZİ (ABİGEM) • 450
DOĞU MARMARA GÜMRÜK VE DIŞ TİCARET BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ • 451
DOĞUŞ • 452
DONANMA KOMUTANLIĞI • 453
DONANMA-YI OSMANİ MUAVENET-İ MİLLİYE CEMİYETİ • 455
DÖRT TEMMUZ GAZETESİ • 456
DURSUN EROL (TURSUN EROL) • 456
DÜMBÜLDEK DEDE TÜRBESİ • 457
DÜMBÜLDEK SUYU • 458
DÜNDAR ÇİĞİT • 459
DÜNYA İZMİTLİLER GÜNÜ • 460
DÜYÛN-I UMÛMİYE İDARESİ • 461
ECZACILAR VE ECZANELER • 467
EDA ÖZÜLKÜ • 468
EDİP KAYA MORSALLIOĞLU • 469
EĞİTİM • 469
EĞRELTİDÜZÜ TABİAT PARKI VE MESİRE ALANI • 472
EKREM ALİCAN • 473
EKREM MORALI • 474
ELBEYOĞLU KONAĞI • 475
ELEKTRİK SANTRALİ BİNASI • 477
EL SANATLARI • 478
EMEL ÇEVİREN • 482
EMİNE HANIM ÇEŞMESİ • 482
EMİNE ZEYBEK • 483
EMNİYET İL MÜDÜRLÜĞÜ • 485
EMRAH SAFA GÜRKAN • 487
EMRE DÖLEN • 488
ENDEMİK BİTKİLER • 489
ENDER ŞENOL • 491
ENDÜSTRİ MESLEK LİSESİ • 491
ENERJİSA • 493
ENGİN BENLİ • 494
ENGİN KORUKIR • 495
EN KOCAELİ • 495
ENVER ATAFIRAT • 496
ENVER KONUKÇU • 497
ENVER METE ASLAN • 499
ERAY ŞAMDAN • 499
ERCAN TOPACA • 500
ERCUVA YAYLASI • 500
RECEP ERCÜMENT KONUKMAN • 501
ERDAL ATA • 502
ERDEN KIRAL • 503
ERDİNÇ ÇELİKKOL • 504
ERDOĞAN ARIKAN • 504
ERDOĞAN BOZOK • 505
ERDOĞAN ÖZDEMİR • 506
ERİBOLON • 507
ERİKLİTEPE TABİAT PARKI • 507
ERKEK SANAT ENSTİTÜSÜ • 508
ERMAN ÇELİKER • 510
ERMENİ GAZETELERİ • 511
ERMENİLER/İZMİT ERMENİLERİ • 512
EROL KÖSE • 514
ERTAN AYHAN SERTÖZ • 516
ERTAN ÖZAK • 516
ERTAN PATIR • 517
ERTUĞRUL ÜNLÜER • 517
ESAT DEMİRSOY • 519
ESE DEDE TÜRBESİ • 520
ESKİ ÇEŞME • 520
ESKİ EŞME CAMİİ • 520
ESKİHİSAR / NİKİTİYATOS • 521
ESKİHİSAR ÇİMENTO FABRİKASI • 524
ESKİHİSAR İSKELESİ • 526
EKSİHİSAR KALESİ • 527
ESKİHİSAR MACERA VE AKSİYON PARKI • 529

DERBEND / KIZDERBENDİ MENZİLİ

Yol, haberleşme

Derbend, İznik ve Hersek arasında yer alır. Gebze'den sonra at hızı ile 9 saattir. 1722'den sonra "Kızderbendi" olarak geçmektedir. Arap kaynaklarında ise "Gavurköy" olarak anılır. Mehmed Haşim, 18. yüzyılın sonlarına doğru kaleme aldığı *Fî Ahvâl-i Anapa ve Çerkes* adlı eserinde Derbend halkının Rumeli'den gelenler tarafından oluşturulduğunu yazmaktadır. Haşim, Derbend'in "kız" adını alışıyla ilgili bir hikâye aktarır. Buna göre Derbend halkının bir kısmı bağ ve bahçe işleriyle uğraştığından, diğer kısmı da bağ ve bahçe bekçiliği yaptığından köyde kızlardan başka kimse bulunmamaktadır. Bu nedenle Derbend'in adının "Kızderbendi" olduğunu anlatır. Hac yolcuları da burayı yolcuların ihtiyacı olan her şeyi kadınların sattığı yer olarak tanımlarlar.

Evliya Çelebi burayı Yalova kazası sınırında 100 haneli, bir camili, iki hanlı, şenlikli bir yer olarak tarif eder. Halkının muaf ve müsellem reayadan ve gayrimüslimlerden oluştuğunu bildirir. Söz konusu reayanın Yalova Kalesi'nden sonra Kırkgeçit derelerinde yolları temizlemekle ve kılavuzluk etmekle görevli olduklarını yazar. Kırkgeçit derelerinin harami yatağı olduğunu söyler. Anlaşılan adı geçen grup aynı zamanda buranın yol güvenliğini sağlamaktadır. Evliya Çelebi Derbend'i gayet bakımlı bulur. Nitekim hacılar, seyyahlar ve tüccarlar Derbend menzilinde her şey bulunduğunu söylerler. Derbend'te süt, yoğurt ve bostan boldu. Su kaynakları zengindi. Bu nedenle İstanbul'dan gelen yolcular bir şey bulamadıkları Hersek'te durmadan Kızderbendi'ne geçerlerdi.

İstanbul'dan Mısır'a giden Albay William Martin Leake ve General Koehler 20 Ocak 1800 tarihinde Kızderbend köyüne uğradılar. Leake ve Koehler burada üretilen ipeğin mükemmel olduğunu yazdılar. Bu bilgiyi daha sonra gelen gözlemciler de teyit etmektedir. İpeğin Bursa'ya gönderildiğini vurgularlar. Hacılar ve tüccarlar gibi onlar da burada konaklamayı tercih ettiler. Yamaçları bağla kaplı olan köyde iyi kalitede şarap elde edildiğini de not ettiler. Rus ordusunda albay olarak hizmet veren Serristori, 1828 yılında Kızderbend'ini yaklaşık 150 yıl önce göç eden Bulgarlardan oluşan 150 hanelik köy olarak tanımlamaktadır. Köylüleri çalışkan ve zengin bulur. Köyün etrafında çiftlikler olduğunu kaydeder. Derbend'in İstanbul veya İznik tarafına giden yolcuların konaklamaktan keyif aldıkları bir menzil olduğu aşikardır. Nitekim 1829 yılında kendisine kılavuzluk eden Tatar ile gezen George Thomas Keppel Albemarle Hersek'ten sonra gecelemek için Kızderbend'e geçmek istese de kılavuzun hatası nedeniyle Karamürsel'e geldiklerini yazmıştır.

KAYNAKÇA

Feridun M. Emecen, İlhan Şahin, "XVIII. Yüzyılın Sonlarında Bir Osmanlı Seyyahının Kocaeli ve Yöresi ile İlgili Tespit ve Gözlemleri", *Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II*, Kocaeli 2016, s. 511-115; Franz Taeschner, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Anadolu Yol Ağı*, çev. Nilüfer Epçeli, İstanbul 2010, s. 147; *Anonim Menâzilü'l-Hâcc*'dan aktaran Tahsin Hazırbulan, "Anonim Bir Menazil-i Hacca Göre Kutsal Yolculuğun Durak Noktaları: Menazil-i Gökbuze ve Menazil-i Hersek ma' Derbend-i Yeni Köy", Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi ve Kültürü Sempozyumu IV, Kocaeli 2018, s. 1957-1973; F. Yavuz Ulugün, *Seyahatnamelerde Kocaeli ve Çevresi*, İzmit 2008, s. 91, 151, 153; *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, C. 3/1, haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İstanbul 2006, s. 3; Latif Armağan, " XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller (=Menâzilü'l- Hacc)", *Osmanlı Araştırmaları*, XX, (2000), s. 73-118.

Emine DİNGEÇ

DERİNCE

Coğrafya

İzmit şehrinin batısında bir liman yerleşmesi olarak gelişen mahallelerin liman, gerisindeki Çenedağı etekleri ve çevresindeki kırsal yerleşmelerle birleştirilmesi ile 1999'da kurulmuş Kocaeli ilçesidir. İlçe merkezinin denizden yüksekliği 39 m, İl merkezine uzaklığı ise 13 km'dir.

İzmit Körfezi'nin en derin kıyısında 1904 yılında faaliyete geçen ve derinliğine izafeten "Derince" ismini alan liman çevresinde oluşan ve başlangıçta Çınarlı köyü sınırları içindeki yerleşmeler 1952 yılında Derince adıyla bağımsız bir muhtarlık haline gelmiştir. 1960'ta İzmit belediye sınırlarına katılan ve 4 mahalleye ayrılan Derince'de 7 Mart 1992 tarihinde Dumlupınar, Yavuzsultan, Çenedağ, Çınarlı, Deniz ve Sırrıpaşa Mahallelerinin birleştirilmesiyle belediye kurulmuştur. 9 Aralık 1999 tarihinde yayınlanan 584 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Derince ilçe olmuştur. Buna göre Derince'ye Merkez ilçe Merkez bucağa bağlı Çavuşlu, Geredeli, Karagöllü, Kaşıkçı, Tahtalı ve Terziler köyleri bağlanmıştır. Daha sonra 24 Ağustos 2001 tarihinde aynı bucağa bağlı Toylar köyü de Derince'ye bağlanmıştır. Bugün 10 tanesi ilçe merkezinde 7 tanesi de kırsal alanda yer alan 17 mahalleden oluşmaktadır. 198 km2 alan üzerinde 2020 yılı sonu itibariyle toplam 143.884 kişi nüfusa sahip olan ilçenin nüfus yoğunluğu 727 kişi/km^2'dir. İlçe merkezinin nüfusu 140.925'tir. Kırsal mahallelerde yaşayan nüfus ise 2.959 kişidir. İlçe olduktan sonraki ilk sayım olan 2000 yılı verilerine göre Derince Belediyesi'nin nüfusu 94 bin, bağlı köylerin nüfusu ise, 3.300 kadardı. 2010'da belediye nüfusu 121 bini, kırsal nüfus ise, 3400'ü biraz geçmişti. Ancak bugün kırsal nüfusu 3 binin biraz altına inmiştir. Yani şehir nüfusu son 20 yıl içinde ortalama her yıl %2,5 oranında büyümüş, kırsal nüfus ise son 10 yılda ortalama her yıl %1,2 oranında küçülmüştür.

Kocaeli yarımadasının güneyinde İzmit Körfezi'nin kuzey kıyılarını sınırlayan dik yamaçların hemen önünde Ağa ve Çınarlı derelerinin oluşturduğu küçük bir delta düzlüğünün doğu yarısı (Kaşkaldere batısı) ile Çenedağ (645 m) kuzeyinde engebeli sahalar üzerinde yer alan Derince ilçesi arazisinin %57'si orman ve fundalıktır. Kuzeyde Karagöllü Mahallesi'nde Tutacaktaşı tepe (479 m) ile güneyde Kaşıkçı Mahallesi'nde Şehitler tepe (502) etekleri meşe ve gürgen ormanları ile kaplıdır. Çenedağın güney yamaçları ile Körfez kıyıları arasında yer alan Toylar ve Çınarlı Mahalleleri arazilerinde ise çalılık ve ma-

DERİNCE İLÇESİNİN YERLEŞİM ve ULAŞIM HARİTASI

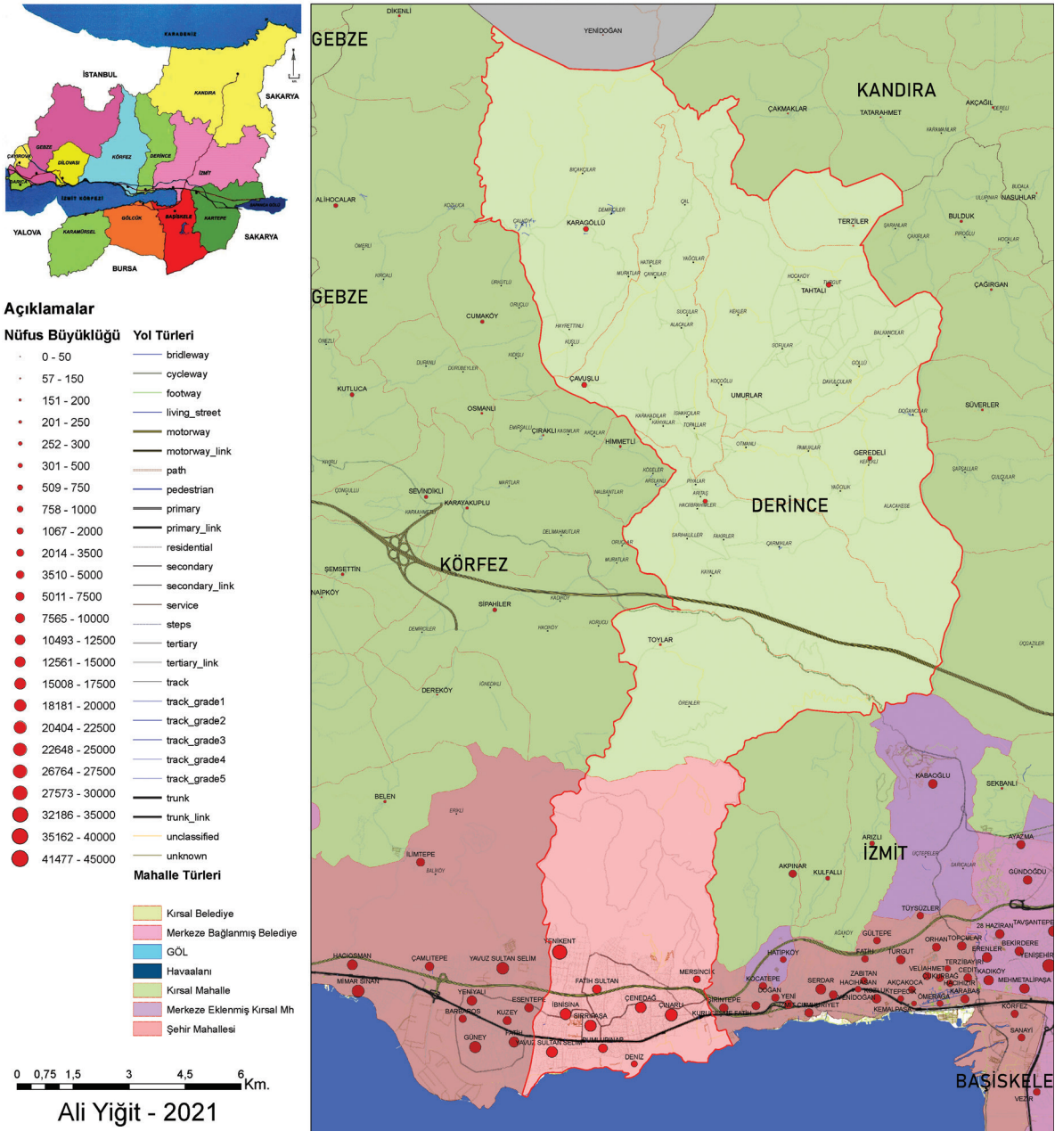

kilikler yaygındır. İlçe arazilerinin %31'i tarım alanı, %2'si de çayır ve meralardan oluşmaktadır. Geri kalan %10'luk kısım ise yerleşim ve sanayi alanlardır. Tarım alanları bilhassa Çavuşlu, Geredeli, Tahtalı ve Terziler köylerinde geniş yer kaplamaktadır. 55 bin dekar kadar olan tarım alanlarının %93'ü ekilen %4'ü nadasa bırakılan tarlalardan oluşmaktadır. Tarlaların yarıdan fazlasına yem bitkileri, yarıya yakınına da tahıl ekilmektedir. Tahıllardan en çok buğday ve arpa, yem bitkilerinden de yulaf, yeşil ot ve silajlık mısır ekilmektedir. Tarım alanlarının %3'ü (350 dekar) fındıklıktır. Her yıl 20-30 ton civarında fındık toplanmaktadır. Çok az (55 dekar) alanda da sebze yetiştirilmektedir. Derince ilçesinde 8 bin baş sığır, 2 bin 600 koyun ve 400 kadar da keçi beslenmektedir. Özellikle Çavuşlu köyünde kümes hayvanlarının yetiştiriciliği ve üretimi yapılmaktadır. İlçede yılda 800 bin kadar da tavuk yetiştirilmektedir.

Derince'de şehrin kuruluş ve gelişmesinin ana nedeni olan limanın yapımı, sanayileşme sürecinin de temelini oluşturmuştur. Hinterlandı günden güne gelişen limanın faaliyete geçmesi, sanayi tesislerini cezbetmiştir. İlk olarak demiryollarının ahşap travers ihtiyacının karşılanması için Türkiye'nin ilk travers fabrikası 1931 yılında Derince'de kurulmuştur. Daha sonra da sanayi tesisleri; yüklerin boşaltılması ve yüklenmesinde kolaylık sağladığı için limanın hemen yanında kendilerine yer bulmaya başlamıştır. Limanın gerisindeki Deniz Mahallesi'nde Petrol Ofisi, Shell, Türkkablo, Körfez Kimya, Uzer Makine, Varilsan, Koruma Tarım, Tavas Yem fabrikaları gibi sanayi kuruluşları yer almaktadır. Derince'de 10'dan fazla

işçi çalıştıran, kimya, metal, petrol, tekstil gibi sanayi kollarında dağılmış 30 kadar sanayi tesisi bulunmaktadır. Ayrıca Derince liman bölgesinde gelen-giden ve dağıtımı yapılacak olan ürünler için depolama alanı olarak da kullanılan birçok silonun da yer aldığı görülmektedir.

Sanayileşmenin ve yerleşmenin yoğun olduğu Derince'de, yaşayan insanların dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılamak için son zamanlarda "Derin Nefes Projesi" kapsamında bazı dere yatakları rekreasyon ve mesire alanına dönüştürülmüştür. Bunlar: Derince'ye 5 km mesafedeki Çınarlıdere (Mersincik) ile Çenedere, Kaşgaldere, Cımbızdere ve Öğretmenler mesire alanları ile 60 Evler Harikalar Sahili ve Tahtalı Göleti'dir.

KAYNAKÇA

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, *Kocaeli Turizm Rehberi*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli 2010; Kocaeli İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü *2020 Faaliyet Raporu*; *Kocaeli İli Arazi Varlığı*, T.C. Başbakanlık, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İl Rapor No: 16, Ankara. 1995; Kocaeli Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü. *Kocaeli İl Çevre Durum Raporu*, Kocaeli Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Kocaeli 2009; Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, *Kocaeli İli Maden ve Enerji Kaynakları*, 2020. Ağustos 12, 2021 tarihinde MTA internet sitesi (https://www.mta.gov.tr)'nden alınmıştır; Merve Zayım, *Derince Şehir Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2017; *Resmî Gazete*, Sayı 23901, Tarih 9 Aralık 1999: 584 Sayılı "*Bir İl ve İki İlçe Kurulması ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*"; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Yayınları; Ankara (ilgili yıllara ait nüfus istatistikleri), *https://www.tuik.gov.tr/*; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Merkezi Dağıtım Sistemi (MEDAS), *Bitkisel Üretim ve Hayvancılık İstatistikleri veri tabanları*, *https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr;* Ümit Sergün, *Kocaeli Yarımadası'nda Kırsal Yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul 1986; Yusuf Dönmez, *Kocaeli Yarımadasının Bitki Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat. Fakültesi Yayını, İstanbul 1979.

Ali YİĞİT

Tarih

Derince ilçesi, Kocaeli ili sınırları içerisinde bulunan bir yerleşim birimidir. Derince'nin doğusunda İzmit ilçesi, batısında Körfez ilçesi, kuzeyinde Kandıra ilçesi ve İstanbul ili, güneyinde ise İzmit Körfezi bulunmaktadır. Antik döneme kadar uzanan tarihi bir geçmişe sahip olan Derince, Kocaeli ilinin önemli ilçelerinden birisidir. Coğrafi konumu dolayısıyla tarihsel süreç içerisinde her dönem bir geçiş noktası olan Derince, tarihten gelen kültürel birikimi, sosyolojik zenginliği, doğal güzellikleriyle dikkatleri üzerine çekmiştir.

Derince'nin adını aldığı kelimenin etimolojik birçok anlamı var olup, Derince ilçesinin adının isim menşei; 19. yüzyılın sonunda yapımına başlanan yeni liman yeri için belirlenen "derin-ce" yer/mahal olarak tanınan bölgenin (limanın) adının, halk tarafından hüsnü kabul görerek kullanılmasıdır.

Çenedağ, Çenedere, Kaşıkçı, Fakılar, İshakçılar, Çavuşlu, Terziler, Sucalar, Davulcular, Karakadılar, Çalköy, Karagöllü, Hocaköy, Tahtalı, Koçoğlu, Omurlar (Omurlu), Sofular, Turgutlu, Hatipler, Kepekli, Yağcılar ve Çamuklar (Çarmıklar) köylerinde -sonradan mahalleye çevrilen köylerle birlikte- ortaya çıkan buluntu ve kalıntılar, Derince'nin Antik Dönem tarihiyle ilgili önemli ipuçları vermektedir.

Erken Osmanlı döneminde de meskûn bir muhit olduğu düşünülen Derince'yle ilgili ilk bilgilere, 16. yüzyıla ait kaynaklarda rastlanılmaktadır. Derince, Osmanlı'nın Anadolu'ya açılan yol güzergâhında menzil yolu üzerinde bulunmaktaydı. Bu menzil yolunun Derince'deki durağı ise Çınarlı (Çınarlu/ Çınarlıdere/ Çınarlı Çayırı) ismiyle adlandırılan yerdi (Daha sonra Çınarlı köyü).

Derince idari açıdan, İzmit'in Osmanlılar tarafından fethedildiği tarihten itibaren hep İzmit'le birlikte anılmıştır. Derince'nin bağlı olduğu İzmit'in fetihten sonra başlayan idari taksimattaki yönetim süreci; Anadolu Eyaleti, Derya Kaptanlığı (Cezair-i Bahr-i Sefid), Süveyş Kaptanlığı, Hüdavendigar Müşirliği, Bolu Eyaleti, Kastamonu Eyaleti, Hüdavendigâr Eyaleti/ Hüdavendigâr Vilayeti, Zaptiye Nezareti ve son olarak da İzmit sancağına bağlanmasıyla devam etmiştir.

Derince'nin yerleşim tarihi açısından en eski yeri Çınarlı köyü ve çevresidir. Bu dönemde İzmit'e bağlı bir köy olan Çınarlı, gerek İstanbul'dan Anadolu'ya açılan bir yol üzerinde bulunması, gerekse Anadolu'dan İstanbul'a giriş kapısı üzerinde bulunması nedeniyle önemli bir noktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısında Haydarpaşa-İzmit Demiryolu'nun yapılması, 19. yüzyılın sonunda yapımına başlanan Derince Limanı'nın faaliyete geçmesi Çınarlı köyünün hızlı bir şekilde büyümesini sağlamıştır.

İzmit Körfezi'ndeki en eski ve en aktif limanlardan birisi olan İzmit Limanı'nın 19. yüzyılın sonuna doğru yetersiz gelmeye başlaması, Körfez'de yeni bir liman yapılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bunun için 1890'larda yer tespit çalışmalarına başlanılmış, Körfezin kıyıları detaylı bir şekilde incelenerek yeni yapılacak liman için en uygun yerin Derince Limanı'nın yapılacağı alan olduğu üzerinde hemfikir olunmuştur. Yer tespit çalışmalarına müteakiben 1894 yılında Alman Nagel&Kaemp A.G. ve Philipp Holzmann Şirketi tarafından, limanın yapımına başlanılmıştır. Yeni yapılan limanın yanında; liman tesisleri, rıhtımlar, tahıl siloları, kuru ve sıvı yük depoları, travers fabrikası vb. gibi üniteler de inşa edilmiştir.

Bugün Körfez ve Derince ilçe sınırları içerisinden geçerek İzmit'i İstanbul'a bağlayan ve "Eski İstanbul Yolu" adıyla anılan yolun kuzeyinde İstanbul il sınırına kadar olan bölgede yaşayanlar kendini manav ve Taşköprülü olarak tanımlamaktadır. Kıyırlı, Sevindikli, Osmanlı, Hayrettinli (Hayradanlı), Kuşluköy, Kıdışlı, İshakçılar, Tahtalı, Geredeli, Dümbüldek, Karakadılar, Karagöllü, Sofular gibi yaklaşık olarak gerek Körfez ilçesi sınırları içerisinde, gerekse Derince ilçesi sınırları içerisinde yer alan yirmi beş kadar köy ve bunların mahalleleri "Taşköprü" adıyla anılmaktadır. Bu yaklaşımın tarihsel kökeni 19. yüzyıldaki -arada değişiklik gösteren- bu idari taksimata dayanmaktadır.

İzmit'in itilaf devletleri tarafından işgal edildiği 14 Kasım 1918 günü Derince de işgal edilmiş, itilaf

YAZAR KURUM VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Abdullah Kahraman	Kocaeli Üniversitesi	abdullah.kahraman@kocaeli.edu.tr
Abdullah Lüleci	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	luleciabdullah@gmail.com
Adem Arı	Sakarya Üniversitesi	aari@sakarya.edu.tr
Adnan Sofuoğlu	Hacettepe Üniversitesi	adnans@hacettepe.edu.tr
Ahmet Ekşi	Kocaeli Üniversitesi	ahmet.eksi@kocaeli.edu.tr
Ahmet Kamil Uysal	Araştırmacı/Yazar	kamiluysal41@hotmail.com
Ahmet Yavuzyılmaz	Necmettin Erbakan Üniversitesi	ahmet_yavuzyilmaz@hotmail.com
Ahmet Yüksel	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	ahmetarih@hotmail.com
Akın Deveci	Kocaeli Üniversitesi	akin.deveci@kocaeli.edu.tr
Ali İhsan Engür	Kocaeli Üniversitesi	ali.engur@kocaeli.edu.tr
Ali Kaya	Kocaeli Üniversitesi	ali.kaya@kocaeli.edu.tr
Ali Yeşildal	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	aliyesildal@gmail.com
Ali Yiğit	Bursa Uludağ Üniversitesi	aliyigit@uludag.edu.tr
Alim Alper Cesur	Kocaeli Üniversitesi	alper.cesur@kocaeli.edu.tr
Alparslan Arslan	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	arslan_6141@hotmail.com
Alper Başer	Afyon Kocatepe Üniversitesi	baseralperhidayet@gmail.com
Arzu Serpil Arslan	Kocaeli Üniversitesi	aarslan@kocaeli.edu.tr
Aslıhan Akpınar	Kocaeli Üniversitesi	aslihan.akpinar@kocaeli.edu.tr
Aybike Özel	Kocaeli Üniversitesi	aybike.pelenk@kocaeli.edu.tr
Ayhan Orhan	Kocaeli Üniversitesi	aorhan@kocaeli.edu.tr
Ayhan Yüksel	Araştırmacı/Yazar	sunkur28@gmail.com
Aysel Çetinkaya	Kocaeli Üniversitesi	aysel.cetinkaya@kocaeli.edu.tr
Ayşegül Komsuoğlu Çıtıpıtıoğlu	İstanbul Üniversitesi	sezer.komsuoglu@yok.gov.tr
Ayşegül Yılmaz	Kocaeli Üniversitesi	aysegul0841@gmail.com
Bahadır Bozdağ	Bozdağ Mimarlık Dekorasyon Ltd.Şti.	bahadirbozdag@gmail.com
Barış Ateş	Milli Hakimiyet Medya	millihakimiyet41@gmail.com
Behçet Kemal Yeşilbursa	Bursa Uludağ Üniversitesi	behcetyesilbursa@yahoo.com
Bilal Tunç	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	btunc@agri.edu.tr
Bilsen Bilgili	Kocaeli Üniversitesi	bilsen.bilgili@kocaeli.edu.tr
Biray Çakmak	Uşak Üniversitesi	biray.cakmak@usak.edu.tr
Bora Yenihan	Kocaeli Üniversitesi	bora.yenihan@kocaeli.edu.tr
Burak Aslanmirza	Kocaeli Üniversitesi	burakaslanmirza@gmail.com
Burak Demir	Sanat Tarihçisi	burakdemir2014@gmail.com
Burcu Kurt	İstanbul Teknik Üniversitesi	burcukurt@itu.edu.tr
Burhan Sayılır	Anadolu Üniversitesi	burhansayilir@anadolu.edu.tr
Bülent Cırık	Dumlupınar Üniversitesi	bulent.cirik@dpu.edu.tr
Bülent Coşkun	Emekli Öğretim Üyesi	bulentcoskun@gmail.com
Büşra Savaş	Kocaeli Üniversitesi	busrasavas0a0@gmail.com
Cemil Öztürk	Marmara Üniversitesi	cemilozturk2012@gmail.com
Cengiz Akgün	Kocaeli Kent Gazetesi	cengzakgun@gmail.com
Cengiz Keskin	Kırklareli Üniversitesi	cengizkeskin@sakarya.edu.tr
Ceyhun Konak	Kocaeli Üniversitesi	ceykonak@gmail.com
Çiğdem Külçür	Kocaeli Üniversitesi	cigdemkulcur@gmail.com
Deniz Demirarslan	Kocaeli Üniversitesi	denizd@koceli.edu.tr
Deniz Özay	Kocaeli Üniversitesi	ozaydenizozay@gmail.com
Dilara Bahçalı	Kocaeli Üniversitesi	dilarabahcali@gmail.com